

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

هيمن على نجم الدين

(بكالوريوس في اللغة والأدب الكردي)

alihemn53@gmail.com

سروت نعمة الله صالح (مدرس مساعد)

قسم التربية الخاصة ، كلية التربية في شهرزور، جامعة حلبجة، اقليم كردستان- العراق

sarwat.salih@uoh.edu.iq

الكلمات المفتاحية: قصة، نوم، سياسة، وقت، شخصية

كيفية اقتباس البحث

نجم الدين ، هيمن على ، سروت نعمة الله صالح ، بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب ، مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية، آذار ٢٠٢٦ ، المجلد: ١٦ ، العدد: ٣.

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

Registered في مسجلة في

ROAD

Indexed في مفهرسة في

IASJ

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

The structure of the art of storytelling in Jamil Saeb's story (Le Khawma)

Hemn Ali Najmaldeen
(Bachelor of Kurdish Language and Literature)

Sarwat Naamat Allah Salih (Assistant Teacher)
Department of Special Education, Education College of Sharazur,
University of Halabja, Kurdistan Region- Iraq

Keywords : story, sleep, politics, time, character

How To Cite This Article

Najmaldeen , Hemn Ali , Sarwat Naamat Allah Salih , The structure of the art of storytelling in Jamil Saeb's story (Le Khawma) ,Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, March 2026, Volume:16, Issue 3.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Abstract

The story holds a distinct and important place as a literary genre in the world of literature. This is due to the various messages and thoughts contained within it. In fact, this genre has served as a foundation for the development of other genres such as novels, and drama.

It is clear that a story consists of several elements, all of which form its structure. The most important of these elements are: (characters, events, setting, time, Plot), which establish connections between different literary genres.

The history of Kurdish storytelling, compared to global storytelling, is relatively recent. Kurdish stories have gone through their basic stages, initially following a traditional narrative style, and then, in the mid-20th century, Kurdish writers began writing stories in a more modern form. Much effort has been made in the early stages of Kurdish story development. Not every narrative is necessarily a

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

story, because the difference between a report and a story lies in the fact that a story contains technique and artistry; that is, the techniques and narrative elements define the story's form.

This study, titled "The structure of the art of storytelling in Jamil Saeb's story Le Khawma" is an attempt to identify and examine the artistic elements of storytelling present in Jamil Saib's story "Le Khewma".

ملخص البحث:

تحتل القصة مكانة متميزة ومهمة كنوع أدبي في عالم الأدب، ويعود ذلك إلى الرسائل والأفكار العديدة التي تحتويها القصة. في الواقع، جعل هذا النوع الأدبي أساساً لتأسيس أنواع أخرى مثل الرواية والمسرح.

من الواضح أن القصة تحتوي على عدة عناصر، جميعها تشكل بنية القصة، وأهم هذه العناصر هي: (الشخصيات، الأحداث، المكان، الزمن، الحكمة)، وهذه العناصر تربط بين الأنواع الأدبية المختلفة.

تاريخ نشوء القصة الكردية، بالمقارنة مع القصة العالمية، حديث نسبياً، فقد مرت القصة الكردية بمراحلها الأساسية، في البداية بشكل سردي تقليدي، ثم في منتصف القرن الماضي بدأ الكتاب الكرد يكتبون القصة بشكل أكثر حداثة، وهناك الكثير من الجهود في بداية ظهور القصة الكردية. ومن المؤكد أن كل سرد ليس بالضرورة قصة، لأن الفرق بين الخبرة والقصة هو أن القصة تحتوي على تقنية وفن، أي أن التقنية والعناصر تجعل الشكل السردى مميزاً. هذا البحث بعنوان (بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب)، وهو محاولة لتوضيح العناصر الفنية الموجودة في قصة "له خهوما" لجميل صائب.

بنياتي هونهرى چيروكنوسين له چيروكى (له خهوما)ى (جهميل صائب)دا

١- هيمن على نه جمه دين (به كالتوريوس له زمان و نه ده بي كوردى)

٢- سهروهت نيعمه تولا صالح (ماموستاي ياريددهدر)،

بهشى بهروه ردهى تايبهت، كوليژى بهروه ردهى شاره زوور، زانكوى هه له بجه، هه ريمى

كوردستان- عيراق

پوختهى توژينهوه:

چيروك، وهك ژانريكي ديارى ناو دونياى نه ده ب جيگه يه كي ديار و گرنكي هه يه، نه مهش به هوئى نهو به يام و بيره هه مه چه شنهى، كه له چيروكدا كو بووه ته وه. له راستيدا نه مهش وا يكردوه نه م ژانره بيته هه وينيك بو بنياتناني ژانرى ديكهى وهك رومان و به خشان.

ئاشكرايه، كه چيروك چه ندين ره گه زى ديارى هه يه و هه موويان بيكه وه هه يكه لى چيروك بيكده هين، گرنگترين نهو ره گه زانهش برتين له: (ديالوك، گيرانه وه، كاره كتهر، روداو، شوين، كات، پلوت)، كه نه م ره گه زانه پردى به يوه ندين له نيوان ژانره جياوازه كاني نه ده بدا.

ميژووى سه ره له داني چيروكى كوردى به راورد به چيروكى جيهاني ميژوويه كي تازه يه، چيروكى كوردى به قوناغى ئاسايى خويدا تيه پيوه، له سه ره تادا به شيوازي داستان گيردراوه ته وه، پاشان له ناوه راستى بيسته كاني سه دهى پيشوو چيروكنوسين به شيويه كي سه ره تاي سه ريه له داه، مشتومر زور هه يه له سه ره له داني يه كه مين چيروكى كوردى. بنگومان هه موو گيرانه وه يه ك

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

دهكهن، ئەوا جهردهكان ناتوانن زهفهریان پڤیهرن. کاتیک کاروان دهگاته کهنار شاری مههست، پاسهوانانی شار داوا له کاروانچییهکان دهکهن پارهیان بدهنی، لی لهبهر ئەوهی کابرای ههژار پارهی پڤنابنیت تاكو ئەویش ومکو ئەوانی دی سهری خوی بقهیلنیت، ئەوا پاسهوانان تومهتی جاسووسی دهمنه پال. سهرنهجام پاسهوانهکان لهسهر نکای پیرهمیردیکي کاروانچی ری به ههژار دهمنه لهتهك کاروانچییهکاندا پروات له خانیک بنویت، ههروهها پیرهمیرد گفتیان پیدهات، که ههژار لهو خانه دهمینیتهوه و رۆژی داهاتوو دهنان بین بو لای بهشکم "شتیکی لی ههلبکرینن". کابرای ههژار بهم شیویه به ولاتی مههست دهگات. ههژار لهخانهکه له سوچیکی ئودهیهکدا شهکتهت و برسی لهسهر تاجهوانیکی کاروانچییهکان بهچیچکانهوه سهر دهنیته سهر ئەژۆی، بهلام دهنگی گریان و کوپوزانهوه لهمالیکی دراوسینی خانهکهوه خهوی لیدهزرینن. ههژار دهیهوینت بزانتیت هوی ئەو شیوهن و گریانه چیه، بو ئەو مههستههش دهچیته دهرهوه و له خانچییهکه دهپرسیت: ((نهم شیوهن و گریانه چیه؟ ههچیکی وانیهه ئەو ژن و مندالانه میرد و باوکیان کوژراوه)). (بابان، ۲۰۱۰: ۴۱). ههژاری غهریب شتی وای نههینیهوه و نههستهوه، بهلام شتی لهو چهشنه دیاردهیهکی ناساییه، ههرویه کابرای خانچی کوشتنی مروف به شتیکی ناسایی دهنانیت. ناخر ومک ئەو دهپڤڤیت: (شهو و رۆژی سهده شتی وا لیره ئەقهومی). کهمیک پاش ئەو رووداوه کابرای ههژار ههولدهات بنویت، وملتی ههسته دهکات خهوی لیزراوه. هینده ناخایهینیت لهو دیو خانهکهوه تهقهی تفهنگ و ههراو زهنا، شیوهن و گریانێ ژن و مندال دهستپیدهکهنهوه. کابرای ههژار ئەمجارهش خوی پڤناگیریت و له خانچییهکه دهپرسیت: ((ناخو ئەمه چیه، ئەمجاره چی بووه؟ وتی چووزانی پیاو نهگهر من بو ئەمانه جوابی تو بدهمهوه ئەهین خهریکی ههچی تر نههم ههر جوابت بدهمهوه، شهو و رۆژی سهده شتی وا لیره ئەقهومی، وتم ناخر خالو تو عاجز مهبه نینسان لهمانه دلی ئەهین بهناو، چۆن ناپرسی! ناخر تو شتی وات نهدیوه بویه ههموو شتی ئەپرسی، ههشتا رانههاتوویت، ئەوه ساحیبهی نهم ماله نازانم چهند رۆژیکه لهسهر جاسووسی و ماسووسی گیراوه و فهلاقهیهکی زور کراوه و لهپاشان داوای جهزایهکی زوریان لیکردوه، ئەویش پارهی نهبووه بیدا مالهکهیان فرۆشتوه، ئەویش بهشی جهزاکهه نهکرد، نیستاش خوی ههروا چهپسه، کهچی ئەوا فهقیره دز هاتوته سهر مالهکههشی، ئەو توژه پیروپهتیشیان که ماوه ههلبتهت بردووایانه، وا تفهنگیشیان پڤوه نهینن، نیستا مندالیکیشی نهکوژرابیت ههراکه. وتم ئەری ئەم ههموو جاسووسه چیه لیره ههیه؟ کابرای خانچی سهریکی لی لهقاندم و سهیریکی فصالی کردم و توژیک پڤکهنی و وتی: نای باوکم ئەمه نهخوشیهکه ههموو کهس ئەهین بیگری، تو غهریبهی ههشتا ئەمهت نهدیوه، بهلام چاوت نهفری توش ئەهین. نیتر منیش بهمات و مهلولی هاتمه ژوردهوه و سهرم نایهوه و لی کهوتم فهقته ههچ خهوم نهبوو، نهحوالیکی زور خراپ و نارههتهت بوو، لهسهرمانا ههلههچوقیم. برسی، دلگیراو، عاجز، مات، ههر بیرم لهخۆم و له دنیا نهکردهوه، ههر سهعاته نهسهعاتیکیش لهملاولاوه تهقهو هوری تفهنگ، هاوارو بانگی خهلق نههات، منیش له تاوانا رانهچهنیم، فهقتهت نهمنهتوانی بچه دهرهوه، ههرچۆنیک بوو بهو حالهوه رامبوارد ههتا بهیانی)) (بابان، ۲۰۱۰: ۴۱-۴۲) سهرمراي ئەو ناخۆشی و مهینهتییانهی دینه ریگیان، دواتر کاروانهکه بهری دهکوهیتهوه و دهیانویت به سهلامتهی بگهنه شارکه، کاتیک دهگهنه شارکه رووبهرووی کیشه و گرفتێ نوئ دهنهوه. ((بابهتی چیرۆکهکه، خهوبیننیکه و لهسهر تهزری نهدهمبیکي رهمزییه، مهسلهیهکی سیاسی رووت دهمدهخات، که موعانات و دهمدهلی نووسهرمهکیهتی دهربارهی ئەو رۆژگارهی که (شیخ مهحمودی) نهمر فهرمانرهما بووه. سهرتاپا ئەو تاقیکردنهوه میژووویه به خهویکی بی تام و بزراکو له قهلم دهات و داخ و بیزاری خۆیشی لهگهلا ههلهپڤڤیت)). (بهرزنجی، ۱۹۷۸: ۱۷). چیرۆکی "له خهوما"

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

بهكارهينانی شیوهی حیکایه‌تخوانی، راسته‌وخو "من" دهرده‌بریت. واته پرۆسه‌ی گیرانه‌وه له چیرۆکه‌که‌دا، به‌هوی گوشه‌نیگای که‌سی یه‌که‌مه‌وه ده‌گیردریته‌وه، که ئەم جوره گیرانه‌وه‌یه شیوه باوه‌که‌ی گیرانه‌وه‌یه، هه‌ر کاتیکیش شتتیک خۆی لئ نه‌بیت، ده‌لئیت پیمان وتم، بۆیان گیرانه‌وه. رووداو‌ه‌کان به ئاراسته‌ی ته‌قلیدی و به‌دوا‌ییه‌که‌هاتن ده‌چن به‌ریوه زنجیره‌ی میژوو‌بیه.

ئەم چیرۆکه هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه به شیوازی گیرانه‌وه‌ی خودی ده‌ست پنده‌کات و تاوه‌کو کوتایي به‌و شیوازه به‌رده‌وام ده‌بیت. له هه‌چ شوێنیکدا گوشه‌نیگای گیرانه‌وه له که‌سیتی خودیه‌وه ناگۆزدریته‌وه بۆ گوشه‌نیگای گیرانه‌وه‌ی ئەو یان تو، واته جیناو‌ه‌کان له گیرانه‌وه‌دا ناگۆزدرین. ئیمه ده‌زانین گیرانه‌وه به‌سێ شیوازه‌وه‌ی خۆی به‌پیمان بکات، شیوازی خودی که‌ و ده‌کات خۆینه‌ر خۆی به‌هشیک له‌رووداو‌ه‌کان بزانیته‌ و نوسه‌ر خۆی ئەزموونی رووداو‌ه‌کان ده‌کات و ده‌یانگیریه‌وه. شیوازی گیرانه‌وه‌ی "تو" که گوشه‌نیگا به‌ شیوازی که‌سی دووه‌می تاک رووداو‌ه‌کات به‌پیمان ده‌کات و شیوازی "ئه‌و" که‌سی سێیه‌می تاک. تیایدا گوشه‌نیگا به‌هشوازی بینین کار ده‌کات و خۆینه‌ر وه‌ک بینه‌ریک به‌ رووداو‌ه‌کان کاریگر ده‌بیت. ده‌کریت هه‌ر سێ شیوازه‌که‌ی گیرانه‌وه له‌کاتی گه‌توگۆدا ئالوگۆریان به‌سه‌ردا بیت و جیگۆرکێ به‌ شوێنه‌که‌یان بکریته‌. واته کاتیک گیرانه‌وه پیکه‌تووه له "که‌سیتی خود" له زمانی ئەوه‌وه ده‌شیت بۆ "تو" یان بۆ "ئه‌و" بگوازدریته‌وه ئەویش به‌تایبه‌ت له‌کاتی گه‌توگۆدا روودمه‌دات و گیرانه‌وه جیگۆرکێ به‌ ئامرازی گیرانه‌وه ده‌کات. ئەم ته‌کنیکه‌ش بۆ زیاد نیشاندانی چیرۆکه‌که‌یه به‌ گوشه‌نیگای جیاواز جیاواز و ده‌سه‌راوه‌ی چیرۆکنوس که‌ په‌یوه‌ست نابیت به‌ یه‌ک شیوازی گیرانه‌وه‌وه. به‌لام له‌ چیرۆکی "له‌ خه‌وما" دا گیرانه‌وه ته‌نیا به‌ شیوازی که‌سیتی خود ده‌بیریت، و چیرۆک‌خوان له‌ زمانی ئەزمونه‌کانی خۆیه‌وه خۆینه‌ر راده‌کیشیت.

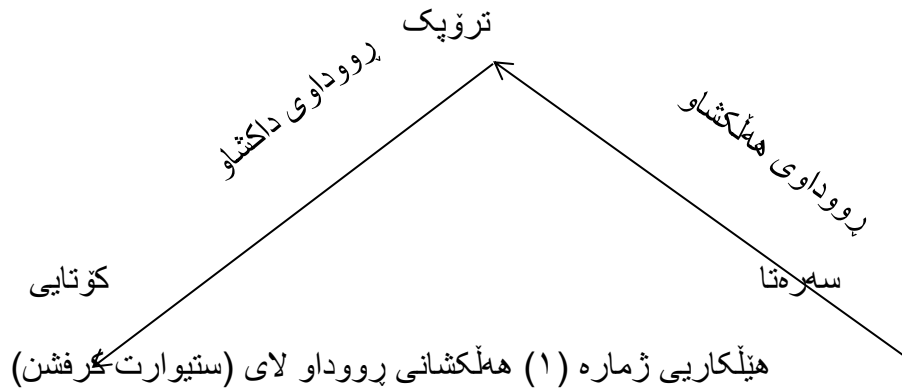
٢/٢) بنیاتی رووداو:

"ئه‌رستو" بۆ یه‌که‌مین جار له رووداوی کۆلیوه‌ته‌وه و به‌لایه‌وه ((رووداو کرداریکه سه‌ره‌تا و ناوه‌راست و کوتایي هه‌یه)) (ئه‌رستو، ٢٠٠٤: ٣٣). واته به‌هوی ریکه‌ستنی رووداو‌ه‌که‌نه‌وه نوسه‌ر ده‌توانیت بنیاتی ده‌قی چیرۆک دروست بکات، هه‌روه‌ها ده‌توانین بۆلین رووداو یه‌که‌ی بونیاته‌نه‌ره، واته به‌بێ بوونی رووداو چیرۆک ناتوانیت به‌رده‌وام بیت و به‌ زیندویی به‌مینیته‌وه. ((چیرۆک کاتیک فۆرمیکی ده‌بیت که‌ وینه‌ی رووداویکی ته‌واو ده‌گریت واته کاتیک که‌ ئەو رووداو‌ه سه‌ره‌تا و ناوه‌راست و کوتایي هه‌یه و په‌یوه‌ندییه‌کی ئۆرگانی هه‌رسێ به‌شه‌کانی به‌یه‌که‌وه ده‌به‌سنتیه‌وه، وه‌کو ئەو په‌یوه‌ندییه‌ی که‌ ئەندامه‌کانی له‌ش پیکه‌وه ده‌به‌سنتیه‌وه)). (عه‌دولاً، ٢٠٢١: ٢٦). واته رووداو کۆمه‌لێک به‌سه‌ره‌اته که‌ چیرۆکنوس له‌ قالیکی دیاریکراوا دا‌یده‌ریژیت به‌پیی ئەو قالیبه هونه‌رییه‌ی که‌ وینه‌ی بۆ کیشراوه تیزه‌وه ده‌بیت و گه‌شه‌ ده‌کات و په‌ره ده‌سنتیت.

"د. هیمداد حوسین" له‌باره‌ی رووداو‌ه‌وه ده‌لئیت: ((رووداو‌ه‌کان له‌ چیرۆکا له‌گه‌شت ره‌گه‌زه‌کانی تر روونتره و بلاوتره و سحریکی تیدا‌یه، که‌ ره‌نگه‌ خۆینه‌ر بۆ ماوه‌یه‌ک خۆی پێ له‌بیر بکات و به‌رده‌وام له‌ خۆینه‌وه‌دا بیت و سه‌رنجی رووداو له‌ لێل و سه‌رکه‌شیه‌کانی بۆلای خۆی کیش بکات و ده‌رد و مه‌ینه‌تییه‌کانی خۆی پێ له‌بیر بکات و په‌رده‌پۆشی بکات)). (حوسین، ٢٠١٠: ٥٢).

"ستیوارت کریفشن" ده‌لئیت: ((به‌رله‌وه‌ی نووسه‌ر یه‌ک وشه بنووسیت، پلانی هه‌لکشانێ کردار به‌رمو (به‌رزه رووداو) ترۆپیک ده‌کشێ و دواتریش رووداوی داکشاو به‌رمو (چاره‌سه‌ر)). (مه‌مه‌د، ٢٠٠٩: ٣٠)، "ستیوارت کریفشن" به‌م هیلکارییه‌ روونی ده‌کاته‌وه:

كهواته چيروك كاتيك پهيدا دهبيت كه رووداو پك ههبيت، رووداويش له سهرهتا و ناوهراس و کوتابی پیکدیت، بویه رووداو پیوستی به ریکستن ههیه، که چیرۆکنووس دهبيت زۆر به وریاییهوه کاری لهسهر بکات و به شیوهیهکی هونهری ورد بیخاته روو، زۆرجار چیرۆکنووس

دوای خویندنهوهی چیرۆکهکه و بهراوردکردنی به بونیاتی شوینکهوتهی، دهتوانین بلین که بونیاتی رووداو له چیرۆکی "له خهوما" دا بریتیه له بونیاتی شوینکهوتهی (زنجیرهیی)، چونکه چیرۆکی "له خهوما" دهبارهی پیاویکه خهون (خه) دهبینیت، له خهونیدا ههژار دهکویت، ئهمهش ناچاریدهکات بروات بو ولاتیکی دی، لهگهڵ کاروانیکدا دهکویتهری و دوای ئهوهی کاروان پی دهنینه نیو سنووری ئه و لاتهوه که بوی دهجیت توشی کیشه و تهگهره ی زۆر دهبيت، رووداو ی زۆری بهسهردا دیت و رووداوهکان بهکبهدوای یهک دین و پاش و پیشی تیدا نییه. وادهکهویت چیرۆکهکه مابیتی چونکوم هیشتا خهوهکه کوتابی نههاتوه، بهلام مانا مههستی تهواوی داوه بهدهستهوه، گهر هاتباو کابرا له خه وهستابایه رووداو ی چیرۆکهکه دهبوو به بونیاتی بازنهیی.

3/2) بنیاتی کارهکتهر:

کارهکتهر؛ رهگهزکی دیار و گرنگ و پر بایهخی نیو دهقی چیرۆکه، بویه رهخنهگران و نووسهرانی چیرۆک ئاوریان لهم بابته داوتهوه، ((چونکه ههر کارهکتهرهکان که شوینهکان ئاوهدان دهکهنهوه و بوون پر دهکهن له هاوار و دهنگه دهنگ و ههراو زهنا، ههروهها لهگهڵ کات یهکدهگرن و واتایهکی جوانتر به کات دههخشیت)). (امین، 2012: 40)، کارهکتهر یان کهسیتی ((ئه و رهگهزمیه که له بنیاتی دهقه گیرانهوه بهندهکاندا وهک یهکهیهکی (ریکخراوی روئراو- ترکیبی نحوی) دهدهکویت)) (محهمهد، 2009: 36)، له هونهری چیرۆکنووسیندا ههمیشه کاراکتهر وهک کیلی بهها بهدهستهاتوههکانیهتی، به شیوهیهک ((کهسایهتی دهکویتته ناخی خودی چیرۆک، به شیوهیهک چیرۆک بوونی نییه، ئهگهر کهسایهتییهک نهبيت پالئهوانیتی رووداوهکان بکات و کارهکان ریک بخت و رهههندی حیکایهتی بداته چیرۆکنووس)) (عبدولرحمان، 2010: 104)، لهم رووهوه "فهنسان ژووڤ" پی وایه ((کارهکتهر "کهسایهتی" ههنگری یهک یان چهند لهو دهورانیه، که بو بهرمو پیشچوونی چیرۆک پیوسته)) (ئهمین- معروف، 2023: 86).

ههروهها "هنری جیمس" دهلیت: ((مهگهر کارهکتهر شتیکه لهوه زیاتر که رووداو ی چیرۆک دیاری دهکات؟ ههروهها مهگهر رووداو دهتوانیت شتیکی بیت لهوه زیاتر، که کهسانی ناو چیرۆک شیکاتهوه و وینهیان بگریت)). (فهههه، 2012: 47)، کهواته له چیرۆکدا کهسیتی

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

و رووداو بهجۆریک لیکنالاون که ناتوانریت باس له هیچ کامیکیان بکریت بهی باسکردنی ئەوی تریان.

کارمکتەری سەرەکی له چیرۆکی له خهوما دا، گیرهروه خۆیهتی و هموو کات ههستی پێ دهکریت و دهبینریت و تیکهله به ههست و سۆزمهکانی دهبین، نهم کارمکتەره کارمکتەریکی سادهیه واته پهرنهسینه، چونکه له سهرهتای چیرۆکهکهوه تا کۆتایی رووداوهمان ههلوێستی نهگۆره و وهک خۆی دهمنینتیهوه، کاتیک له رینگه تۆمهتی جاسوسی دهخهنه پال نکولی لیدهکات و تا کۆتایی چیرۆکهکه گۆران بهسهر بیر بۆچوونیدا نایهت و رهتی دهکاتهوه که جاسوس بێت، هاوکات گهورهی کاربهدهستهکانیش وهک کارمکتەریکی سهرهکی و کاریگهر دهردهکهوێت که تهزریکی سهرهکی چیرۆکهکه و رووداوهمانی له ئەستۆدایه و بریار بهدهستی چارههۆسی کۆتایی چیرۆکهکهشه، نيمه بههۆی کاریگهری ئەوهوه دهنوانین بزانیین ناخۆ چارههۆسی گیرهروه بهکوێ دهگات. ئەمەش ئەو حوکمه له گیرهروه دهسهنیتیهوه که به ویستی خۆی بمانگهیهنیت به ديمهنی کۆتایی، واته لهههمانکاتدا نه خوینەر نه گیرهروه نازانیت ناخۆ کارمکتەری سهرهکی که گهورهی کاربهدهسته چ بریار و راسپاردیهک بۆ چارههۆسی گیرهروه دهردهکات، ئەمەش نهپنی و سهرنج راکیشی به چیرۆکهکه دههخشیت.

کارمکتەرهکان ناویان نییه، تهنها به سیفتهکهکانیاندا دهناسرینیهوه، ههرحنده کارمکتەری دیکهش له چیرۆکهکهدا ههیه بهلام گیرهروه که (کابرای ههژار) ه پانتایی فراوانی گیرانهوهی چیرۆکهکهی دهکهوێتسهر، چونکه ئەو چیرۆکهکهمان بۆ دهگیریتیهوه و ئەو خهوهکهی ببینوه. له سهرهتای چیرۆکهکه تا کۆتایی له چیرۆکهکه دانابریت و لهگهله خوینەر دهمنینتیهوه، له سهرهتاوه دهلنیت: ((شهویک له خهوما وا له دنیادا گیرم خواردوو، ساخیب کولفهت و منداڵ، بێ پول و بێ پاره، دهست سپی و بێ مایه ماومهوه، زۆر نهحواتیکی خراب و ناخۆشم ههیه، ههس بیر نهکهمهوه لهبهر خومهوه نهلیم، یارهبی چی بکهم، چۆن ههولنیک بدهم، شتیکم دهست بکهی، نیدارهی خۆم و مال و مندالمی پێ ریک بخهه و لهژیر باری قهرز و نهبوونیدا دهر بچم، ههرحهند سهرم هینا و برد غهیری سهفهه کردن هیچ چارهیهکی ترم بۆ خۆم نههۆزییهوه...تاد)). (بابان ۲۰۱۰: ۳۵)، لیرهوه لهسهرهتای چیرۆکهکهوه دهردهکهوێت، که کابرای ههژار گیرهروهی چیرۆکهکهیه و وهک یهکهم کاراکتەر له لایهن کاکینهوه رۆلی پێدهسپێدریت له گیرانهوهی خهوهکهدا.

٤/٢) بنیاتی شوین:

شوین ((ئەو چوارچیوهیهیه که رووداوهمانی تیدا روودهات و توخمهکانی تری چیرۆک دهگریته خۆی، بۆیه چیرۆکنووس زمینهیهک ساز دهکات بۆ ئەوهی کارمکتەرهکان له خۆ بگریت و رووداوهمانی تیدا رووبدات، لهبهرئوهی شوین شانوێ رووداو، چیرۆکنووس ناتوانیت رووداوهمانی لهسهر زمینهیهکی راستهقینه یان فانتازییدا نهپیت ریز بکات)). (امین، ۲۰۱۲: ۶۸)

شوین دهنوانیت کاریگهری لهسهر کردار و پالنههمانی کارمکتەرهکان ههپیت. شوین فاکتەریکی بنهرمئیه که بهشداره له پیکهاته و گهشههههه گشتی چیرۆکدا، شوین ((وهکو یهکیک له رهگهزه سهرهکی و پیکهاتهکانی چیرۆک، به یهکیک لهو هۆکاره بنهرمئیهانه دادهنریت که رووداوهمانی لهسهر بنیات دهنریت)). (فهههه، ۲۰۱۲: ۷۹)، ئەمه نامازه به بۆ خستنهرووی شوین وهک یهکیک له رهگهزه سهرمکییهکان و پیکهاته سهرمکییهکانی چیرۆک. ئەوه پيشان دههات که شوینی رووداوهمکه رۆلیکی چارههۆس ساز دهگیریت له دارشتنی ئەو رووداوهمکهی که له چیرۆکهکهدا روودههه. شوینی رووداوهمکه دهنوانیت کاریگهریهکی بهرچاوی لهسهر پلۆت و کارمکتەرهکان و کهشوهههه گشتی گیرانهوهکه ههپیت. دکتۆر "سیزا قاسم" بۆ شوین دهلنیت: ((شوین ئەو چوارچیوهیهیه که رووداوهمانی تیدا روودههه. واتا

بنية فن السرد في قصة "له خوما" لجميل صائب

شوین توخمی له خوگری ههموو توخمهکانی دیکهی ناو چیرۆکهکه و دهقی گێرانهوهی (چیرۆکیشه)). (فهرج، ٢٠١٢: ٨٠)

لهناو دهقی گێراوهدا کاتیک رووداو و کاراکتەر ههبن و زمههێک ههیهت که پالهران یان کارهکتەر رووداوهمکانی تیدا نهجمهدات یان رووداوهمکانی بهسەر بێنن، نهوا شوینیک بو روودانی نهو رووداوانه پێویسته، لێرهدا ((شوین دهکاته نهو رووبهر و پانتاییهی که کارهکتەرمان تیایدا دهجوولین و رووداوهمکان تیایدا دهردهکمون و بهرجهسته دهبن و بهدهم گهشهکردنهوه هونهرییهت و مردهگرن.. واته شوین دنیایهکی تایبهتی و زادهی خهیاالی نووسهره، جا نهو دنیا خهیاالییه ههندیک جار له واقع دهچیت و ههندی جار له واقع ناچیت.. نهگهر نووسهر زور له ژیر کاریگهری و باندوری واقعی حهیااتی و شویندا بیت، نهوا دهشوبهته سهر واقع، دیاره پێچهوانهش پێچهوانهیه)) (عارف، ٢٠٢١: ٤٠٠٦)، مهههست لهمه تیشک ستنه سهر گرنگی شوینی ههلبژێردراوه له چیرۆکدا. نووسهر به ههلبژاردنی واقعیکی کومه لایهتی یان ژینگهیهکی دیاریکراو بو گێرانهوهی رووداوهمکانی چیرۆکهکه یان شوینی ژیاالی پالهرانهکه، دهتوانیت ئامانجی دروستکردنی گێرانهمیهک بیت که له نزیکهوه له واقع بچیت. ههلبژاردنی شوین له چیرۆکدا دهتوانیت یارمهتیدر بیت بو زمینهسازکردنی گێرانهمهکه، که به سوودهرگرتن له شوین و نهزمونه ئاشناکان، پهیههندییهکی پتهوی به خوینهرانهوه ههیهت. نهههش دهتوانیت یارمهتیدر بیت له دروستکردنی ههستکردن به رهسهنایهتی و باوهرپیکراوی له چیرۆکهکهدا.

((جهانی شوین رهگهزیکی بنچینهیه له بهر ههمه نهدهبیهکاندا، دهستکهرت بلاونایتهوه و گهشه ناکات له کات، نهگهر له شوینیک له دایک نهیت، نهویش سهردهمی منداییه، که شوینی ژیان و چیرۆک و نهزمونی تالی و سویریانه)) (عهبدولرحمان، ٢٠١٠: ١٠٥) واته ههموو رووداوێک له چیرۆکدا دهیت له شوینیک دهست پێ بکات و له شوینیکیش کوتایی بیت، شوین تهها و دابراو نییه له رهگهزهکانی تری گێرانهوه، پهیههندییهکی پتهوی به سهرجهم رهگهز و بنهماکانهوه ههیه و دهیهته ناسنامهی هونهرییان بهتایبهتی رووداو. لهم بارهیهوه (جورج بلان) دهیت: ((ههرکاتیک رووداو نهی شوینیش بوونی نابی به بیرورای نهو رهخنهگره رووداو شوین دهستنیشان دهکات، شوین و رووداویش وهک دوو رووی دراویکن له پهکتر دانابرین)). (موفتی، ٢٠١٢: ١٣٠)، ههربویه دهتوانین بلین شوین توخمیکی گرنکه و بووه به زاراوهیهکی گرنکه له گێرانهوهی چیرۆکی نوو و بهشیکی گرنکه له بنیاتناتی گێرانهمهدا.

شوین وهک پیکهاتهیهکی گرنگی ناو چیرۆک له چیرۆکی "له خوما"دا شوینیکی نهاندازهی واقعییه و خوینهر دهتوانیت بههوی ئامازه و رووداوهمکانهوه شوینهکان بناسینهوه. بهگشتی جیگورکی کردن به شوین لهم چیرۆکهدا له بهشی سهرتادا به خیرایی روودهات، بهلام له بهشی کوتاییدا خاو دهیتتهوه و گوشهنگا دهگیرسیتتهوه.

رهگهزی شوین ناراستهوخو بههداری له دیاریکردن و گورینی ناراستهی رووداوهمکاندا دهکات، یان بهلانی کهمهوه کاریگهری لهسهر سروشتی رووداوهمکان ههیه، بو نمونه له چیرۆکی "له خوما"دا چهند شوینیک ناویان هاتوه وهکو: (بهندیخانه، ژیرزمین، دیوهخان...تاد)، لهخوارمهوه به کورتی باس لهو جوره شوینانه دهکهن که له چیرۆکهکهدا دهردهکمون. شوینی واقعی: نهو شوینهیه که لهسهر زهوی هاوشیوهکهی بیهریت، به مانایهکی تر نهو شوینه سروشتیانهن که نیمه له ژیااندا دهیانبینن و لهناو واقعیشدا ههن. ((شوینی واقعی نهو شوینهیه، وینهی لهسهر رووی زهوی راستهقیندا ههیه و بههوی ههستی بیننهوه بهرچاو دهکموو و جوگرافیاکی دیاری دهکری)). (امین، ٢٠١٢: ٢٢).

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

له چيروکی (له خهوما) دا چهندين شوينی واقعی بوونی همیه لهوانه: (مال کابرای ههژار "مالی جهمیل سائیب"، ریگای نیوان ئه و لاتهی لیوهی کوچ دهکات بو ئه و لاتهی بوی دهچیت، خان "شوینی و لآخ"، رییره و یان هۆلی حهسپخانه، ژووری میوانی و هفدهکان)، هممو ئه شوینانه شوینی واقعی بوون و دهتوانریت هاوشیوهکانیان له ژیانی واقیعا ببینریتهوه. شوینی چیرۆک ههچهند له واقیعییدا هاوشیوهی ههبت هیشتا به تهواری شوینیکی واقیعی نییه به لکو تیکه لهیه که له ئه ندیشه و خهالی نووسهر، چونکه به وشه دروست دهکریت و دادهریژریت. بویه ههچهنده لهیه کیش بچن به لام دواچار شوینی چیرۆک له گه ل ئه وهی له ژیاندا ههستی پیده کریت جیاوازه.

شوینی خهالی: ئه شوینانه که په یوه ندییان به خهالی نووسهر وه همیه، ئه جوره له شوین تهیا به زمین ههستی پیده کهن، واته ((ئه شوینانه تهیا دهستکردی چیرۆکنووسن، که ئه ندیشه و بیرى تاییهتی چیرۆکنووس درووستی دهکات ببه وهی راسته وخو بگه ریته وه بو شوینیکی راسته قینهی ژیانى واقیعی)) (سابیر، ۲۰۰۰: ۳۲۸). به لام مهودا و فراوانی ئه وه ئه ندیشه و خهالیه نووسهر دهیکات و نزیکى و دووری ئه وه خهالانه له واقیعی وایکردوه دوو جور شوینی خهالی ههبن.

شوینی خهالی ئاسایی: واته ئه شوینانهی لهسهر بناغهی واقیعی بنیاتنراون، بویه جیهانی دهره وه دهنوینن.

شوینی خهالی نانا سایی یان فانتازی: واته ئه شوینانهی که لهسهر بناغهی خهون و خهالی دور له واقیعی بنیاتنراون. (سالج: ۲۰۰۶: ۸۰).

شوینی هۆگر: ئه شوینهیه که مرۆف ههست به ئارامی و ئاسودهیی و حهسانه وه دهکات و ئوقره ی تیدا دهگریت، به مانایهکی تر شوینی هۆگر ((هممو ئه شوینانهیه که تیدا ژیاوین و ههستمان به پاراستن و گهرمی کردوه، به شیوهیهک، که ئه شوینه بووته مادهی یادمه ریهکانمان)) (ئیسماعیل، ۲۰۰۹: ۴۳).

له چیرۆکی (له خهوما) دا له سه رهتای چیرۆکه که تا کوتایی چیرۆکه که ههچ شوینیکی هۆگری تیدا نییه که کابرای ههژار ههست به ئه منییهت و ئاسایش بکات و تیایدا ئوقره بگریت و ههست بکات پاریزراوه، چونکه له هممو شوینهکاندا توشی نارمهتی و تهنگ و چله مه بووته وه، هه له یهکم ههنگاوه که به ریده کهویت له ریگادا توشی جهرده و ریگر ده بیته وه پاشان که بو پشوودان له "خان" یک دهمننه وه تا ئه کاتهی که له ژوریکى ژیرزمینی مالی کابرای خاومن پایدا حهسپ دهکریت.

شوینی ناهۆگر: ئه شوینهیه که تیایدا ههست به دلتهنگی و ناارامی دهکریت، کارمکتر تیایدا ((ههست به نامویی و نیگهرانی و ته نیایی بهرانبهر هه ندیک له شوینانه دهکات و له ئه نجامدا رق و کینهیان بهرانبهر پهیدا دهکات و ئه شوینه شوینیکی سروشتی شوینیکی نانا شنا و مرده گریت)). (سابیر، ۲۰۰۰: ۳۳۷)، هه ندیک جار شوینیکی هۆگر به هوی له دهستدانی که سیکی ئازیزه وه ده بیته شوینیکی ناهۆگر، ئه مه به بی ویستی مرۆفه، بویه دهتوانین په یوه ندی کارمکتر به شوینه وه به پی باری دهر وونی دیاری بکهن و بزاین هۆگره یان ناهۆگره.

به لام هه چو نیک بیت ههردوو جورى شوین به ههچ شیوهیهک په یوه ندیان به واقیعه وه ناچریت، ((شوینی هۆگر؛ زیاتر په یوه ندی به شوینی گه ر مبوونی پالهوان و ئه شوینانه وه همیه که کارمکتر به خوشی تیایدا دهژی، شوینی ناهۆگریش؛ شوینی که یان ئه مه تا پالهوان یان کارمکتر لئی نه ژیاوه و ههچ ئاشنایه تییهکی له گه لیاندا نییه، یان ئه مه تا کارمکتر ناچار کراوه که ژیان له شوینه دا بهسهر به ریت. شوینی داخراو و کراوه؛ په یوه ندییان به تاییه تی بوون و گشتی بوونی شوینهکانه وه همیه، که نه گه ر شوینه که هی تاکه که سی: بوو، ئه وا داخراوه و نه گه ر هممو خه لک توانییان سه ردانی بکهن و بو هممووان و مکویهک بیت، ئه وا شوینه که

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

شوينيكي كراويه)) (محمد حاجي، ٢٠٠٩: ١٣٥). كارمكتري سهرمي له چيروكي "له خهوما" دا كه برينييه له پياويكي هژار له ههموو ئهو شوينانهي كه تتي دهچيت ههست به ئارامي ناكات و ههست به رق و كينه و دوژمنايهتي دهكات، يان ههست به مهترسي و ئازار و نهشكهجه و ههنديكجاريش ترسي مردني ههيه، بهتاييهت له كوئايي چيروكهكهدا كه له ژووري ژيرزمينهكه پيدهكهنيت دين له زيندانهكهدا بهشعق و بوكس و پيلهقه تتي دهكهون. شويني كراوه: ئهم جووره شوينه ئهو شوينانه دهگريتهوه كه گشتيين و ههموو تاكيكي كومهل مافي سوودمهندبوون و بهكارهينانياني ههيه، وانا ((برينييه له شوينه دهرمهكيهكان كه له پرووي بهكارهينانيانهوه تاييهت نين به كهسيك، يان كومله كهسيك، بهلكو بهرووي ههموو كهسيكدا كراوه، بويه ههموو كهسيك دهتوانيت بهكاريان بهينيت و به ئارهزووي خويان تياياندا بين و بچن، شيوه گشتيين ههيه، وهك: كوئان، گهرهك، شهقام، شار، گوند، مزگهوت، چايخانه، همام، دامودهزگا و فهرانگهكان و ... تاد)) (سابير، ٢٠٠٠: ٣٣٧). ئهمانه به شيوهيهكي گشتي ههموو تاكيكي كومهلگه دهتوان بهكاريان بهين، لهم جووره شوينانه له چيروكي "لهخهوما" دا ههيه بهتاييهتي له سهرهتاي چيروكهكهوه كه كابراي ههژار دهيهويت كوچ بكات بو ولايتيكي تر، ئهو ريگه و شهقامهيه بهكاري دههين شويني كراوه و ههموو كهسيك بهبي جياوازي دهتوانيت بهكاري بهينيت.

شويني داخراو: ((ئهو شوينيه كه له پرووي بهكارهينانهوه تاييهتن به كهسيك، يان كومله كهسيك، بهرووي خهلكيدا داخراوه، ههموو كهسيك ناتوانيت بهكاري بهينيت، شيوهيهكي تاييهتي ههيه، وهك: مال، ژوور، كيلگه، زيندان ... هتد)). (سالج، ٢٠١١: ١٣١)، بويه شويني داخراو شوينيكه ههموو كهسيك ناتوانيت به ئارهزوي خوي بهكاري بهينيت. شويني رووداوي چيروكهكesh زياتر شوينيكي داخراوه، وهك ئهو شوينهيه كه كابراي ههژاري به تومتي جاسوسي تيدا ههپس كراوه، ههروهها شوينيكي نهديشهيه كه ناتوانين هاوشيوهكه له واقيعدا ببينينهوه، بهتاييهتي ئهو ژوورهيه كه كابراي ههژاري تيدا ههپس كراوه، شوينيكه كه تنها له خهياي چيروكونوسدا ههيه و هاوشيوهكه له واقيعدا نيه، ژووريكه كه له لاي راستهوه بهسهر ژووري ژنهكاندا بيت و له لاي چهپي ژوورمهكشهوه له ربي دوو پهنجهرهيه گهورهوه ژووري گهورمهكهيه ليوه دياربيت و ناگاي له ههموو گفتوگو و قسهكاني ههردوو ژوورمهكه بيت. بيگومان ئهم شوينانه ههريهكهيهان بهپي تاييهتمهندي خوي روئي له دياريكردني سروشت و سنووري ئهو رووداوانهدا ههيه كه تيايدا روودهدهن. بو نمونه بهنديخانه كه شوينيكي داخراوه شويني رووداني وهكو ليدان و نهشكهجهدانه، وهك له كوئايي چيروكهكهدا دهيبينين كه له كابراي ههژار دهن. ههرومهكو له چيروكهكهدا هاتووه ((من له ژيرهوه وهك گا نهپورينم، جولهم بو نهدمكرا، چونكه سوارم بووبوون، دهنم دهندههات، نهپارامهوه نه لالمهوه: بو خوا، بو پيغمبهر، تو نيسحابان، تو مهلائيكان و ئهوليا، تو قورئان، تو قهبري باوكت، هاوار، داد، هاوار، هيچ سووديكي نهبوو، هيژم لي برابوو، ئهو ههريه تايوت راستي بلئ. پر بهدم ئهم قيژان بهخوا جاسوس نيم، هيچ نازانم، راستي چي بلئم نيتر، هيچ و هيچ ...)) (بابان، ٢٠١٠: ٧٥). كه ئهمهش وادهكات كارمكتري سهرمي كه له ژووريكدا ههپس كراوه ههست به ئارامي بكات.

٥/٢ بنياتي كات:

كات له چيروكدا، ئماژيه بو ريزبهندي و ماوهي ئهو رووداوانهيه كه لهناو گيرانهوهدا روودهدهن. ريگه به خوئنه دهكات له پيشكهوتني رووداوهكان تاييگات، كه چون پهيوهنديان به يهكهوه ههيه له پرووي رابوردوو و ئيست و داهاتووهوه. چهمني كات گرنگه، چونكه

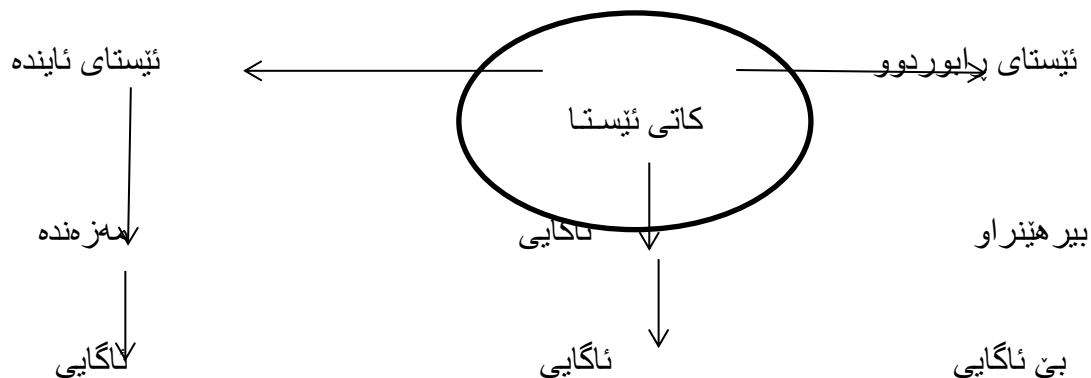

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

دهكات و يارمەتی خوینەر دەدات له پیشكهوتن و گەشەکردنی رووداوەکان تییگات. چیرۆکنووس بو گێرانەوهی رووداوەکان پێویستی بە کاتە، دەتوانین بڵین: ((گێرانەوه بەبێ دەستنیشانکردنی کات ئەنجام نادریت و ئەم پەيوەستبوونەى نێوان گێرانەوه و کاتیش وای کردوه گێرانەوه نەتوانیت له چیرۆکدا کات پشتگوێ بخت، بەلکو گرنگیهکی زۆر به کات دەدات و به بەردی بناغەى بنیاتنانی چیرۆکی دادەنیت، تاکو وای لێهاتوووه بوتریت "کات چیرۆکه و کات ریتمه"، و چیرۆک بەرەو پێشەوه دەبات)). (موفتی، ٢٠١٢: ٩٣)، واتە بەبێ رەچاوکردنی توخمی کات، رەنگە گێرانەوهکە یەگرتوویی نەبیت و خوینەریش ماندوو بکات بو شوینکەوتنی رووداوەکانی چیرۆکەکە.

هەر وهما "باشلار" جەخت لەسەر ئەوه دەکاتەوه که ((مروّف ناتوانیت به تهنیا له ریی کاتەوه خۆی بناسیتەوه و اتا هەست بە گۆرانەکانی خودی خۆی بکات، ئەگەرچی هەندیکجار بروای بەو شتەش هەبیت. چونکه هەموو ئەوهی که مروّف دەیزانیت بریتییە له شتە نەگۆرەرەکانی ناو شوین، که نایەوێت لەناو بچیت و له هەمان کاتدا جولانەوهی زەمەن رادەگریت. لەبەر ئەوه کات به چری له شویندا بەدەر دەکەوێت)). (ئەلوهی، ٢٠٠٤: ٣٢) و اتا تێروانیی مروّف بو خۆی و تێپەر بوونی کات له ژیر کاریگەریی ئەو شت و نەگۆرانەدا یە له دەور و بەری فیزیکیدا هەیه. که له رێگەى تیگەیشتنی مروّف بو فەزا و لایەنە نەگۆرەرەکانی دەور و بەری به چری دەردەبردریت.

چیرۆکنووس به پێی هیلکی راست وهک زنجیرهیهکی یهک له دوای یهک هاتووی کات، به پێی هەمان ریزکردنی روودان رووداوەکانی پیشکەش به گوێگر دەکات، بۆیه ((پێویستە له کاتی گێرانەوهدا کاتیک دیاری بکریت "رابوردوو، ئیستا، داهاوو"). (بحراوی، ١٩٩٠: ١٠٧)، به بۆچوونی "باشلار" ((رابوردوو، کاتیکى بەسەرچوو نییه، بەلکو ئیستایه و بهو شیوهیهش دەچیتە ناوچهی (بێناگایی) یهوه و له ریی بێر هینانەوه جاریکى تر ئەو ئیستایه دووباره دەبیتەوه، نایندەش هەر ئیستایه و چووته خانەى مەزەندەوه و له وینەى ئەودا خۆیمان پیشان دەدات، ئەمەش مانای بەردەوامیتی کات له فەلسەفەى باشلاردا دەگەیهنیت، لەبەر ئەوهشە باشلار ئەوه دوویات دەکاتەوه که "مهوادی دوا روژ له خودی ئیستادا وینە کراوه"). (ئەلوهی، ٢٠٠٤: ٣٢)، بو روونکردنەوهی ئەم بۆچوونە بەم هاوکێشەیه روونی دەکەینهوه:

هیلکاری ژماره (٢) دابهشکردنی کات

رەگەزی کات له چیرۆکی له خهوما دا تا رادهیهک ئالۆزه، چونکه دهستپێکی ئەم چیرۆکه خۆی له خهونیکدا دەبینیتەوه. دەتوانین بڵین تێپهڵکێشانی چیرۆکه لەناو چیرۆکدا. کاتی

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

رووداو مکه نهگەر فیزیکیانه سهیری بکهین دهبینین خهون له چهند چرکهیهک زیاتر تیناپهریت، بویه دهکریت بلین کات سنوردار و بی نهکته. بهلام کاتیک چیرۆکهکه وهک خوازیههک دهستی بۆ خهون بردهوه ههولێ داوه رووداو مکهان له پشت خهونیکهوه نیشان بدات، نهوسا کات له چوارچێوه دهردهپهریت و هاوشانی شوین و رووداو مکهان دهکوهیته جوله و کاتهکه درێژ دهبیتهوه. کات له ئاکامی بهردهوامی جوله و رووداو مکهان وهک پیکهاتیکی سهرمکی خوی له ناو چیرۆکدا بهیان دهکات و رووداو مکهان و پیشهاتهکان و چاوهڕوانیهکان سات به دواى سات لهگهڵ خۆیدا دهباته پێشهوه. بێگومان پهکیک لهو تاییهت مهندیانهی که کات له چیرۆکدا دهردهخات جوله و رووداو، واته هیچ رووداوێک بهبی ئاماده بوونی کات روو نادات. بهو شیویه له سههرتای چیرۆکی "له خهوما" دا کاتیک گێر مهوه دهست به سهفه رهکهی دهکات ئیمه ههست به جوله و گۆرانی کات دهکهن، نهوش هاوکات لهگهڵ نهو وهسفه شوینییهی گێر مهوه بهری دهکوهیت و دهیگوازیتهوه. کاتیش بهشیویهکی خیرا له گۆراندایه و نهوش وا له خوینهر دهکات ههست بکات له ناو کاتیکي خیرادایه، بهلام بهههمانشیوهی رهگهزی شوین کاتیک کارمهتیهی سهرمکی چیرۆکهکه دهکوهیته زیندانهوه، کاتیش خاو دهبیتهوه و گفتوگۆکان دهگوازیتهوه، نهوش باریکی دیکهی دهرکوهنتی کاته به شیویه خاو و هیواش، که کاتی گفتوگۆ و جیگۆریکی له ئاخاوتنهکان دینه گۆری. واته ئیمه له چیرۆکی "له خهوما" دا بهر دوو شیوازی کات دهکوهین، پهکهم کاتیکي نافیزیکی که رووداو مکهانی جولهکانی لهناو خهوندا روو دهکات، دووم کاتیکي ریزهیی که شوین و رووداو و جوله له درێژبوونهوهی چیرۆکدا دهردهکوهیت، ئهم کاتهش به هوی گفتوگۆ کردنهوه له چیرۆکهکهدا دابهش دهییت بهسهر کاتی خیراو کاتی هیواشدا.

٦/٢) بنیاتی پلۆت:

له بهرانهر "Plot" دا له زمانی کوردیدا "گرئ" یان "گرچن" یان "نهخشه" دینه بهکاربردن. چیرۆک بهبی پلۆت نابیت، خراپترین چیرۆکیش تهماشای بکهین دهبینین پلۆتی هیه. ((نهخشه "گرئ" زاراویهکی نهدهبییه، مبهست زنجیرهی رووداو مکهانی چیرۆکه و پیوهندی رووداو مکهان بهیهکهوه دههستتیهوه، بۆ نهوهی سههرنجی خوینهر راکشیت دواى بکهویت)) (رابهر، ٢٠٢١: ٤٧). واته وهک چۆن گریهک پهتیک بهیهکهوه دههستتیهوه و گریی دهکاتوه و پیکهاتهکهی دهپاریزیت، "گرئ"ی چیرۆکیکی خزمهت به بهستنهوهی توخمه جیاوازهکانی چیرۆکهکه دهکات. ههروهها دهتوانین بلین: ((پلۆت زنجیره رووداوێکه چیرۆک دروست دهکات، رووداو مکهان پیوهندیان پیکهوه هیه. گریدانی رووداو مکهان به پهکتر و چۆنیتی پیوهندی نیوانیان گرنگن)) (سهباح، ٢٠٢٣: ٣٣). بۆ نمونه: چهندین رووداو له رۆمان یان چیرۆکهکهدا هیه، کامهی دهبیته پهکهم، کامهی کۆتایی، کامهی دووم، کامهی پێش کۆتایی، بۆچی نهویان پهکهم و نهویان کۆتایی یان پێش کۆتاییه، نهگەر چیرۆکنووس یان رۆماننووس سهری لهم کهینوبهینه دهرچوو، دهتوانیت پلۆتیکی باش دابنیت و ئهم پاشوپیشکردنی رووداو و چینی رووداو و دهبیته پلۆت. پیویسته لێرهدا ئاماژه به گرنگی رهگهزی پلۆت (چنین) بکریت و نهوه دووبات بکریتوه که دهرکردنی پلۆت گرنگترین فاکتهر له پرۆسهی دهرکردنی چیرۆکدا پلۆت دهییت به رۆحی چیرۆک بزمیردیت. ههر له بارهی پلۆتهوه دهوتریت پلۆت ((بریتییه لهو دهزوهی که سهردهاوی چینی چیرۆک و بونیادنانیتی، نههیش وادهکات خوینهر حز به خویندنهوهی چیرۆکهکه بکات)). (فههه، ٢٠١٢: ١٠٩).

"حههه کهریم عارف" دهربارهی پلۆت دهلیت: ((پلۆت رهگهزیکی ههره گرنگی چیرۆکه نهجامی ههلبژاردنهکانی نووسهره و له واقیعدا به مجهردی بوونی نییه، له بن و بنهواندا

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

فورم بهخشینه به نهموون و تهجرمبهیهک که له بنهرهتا بئی شیویه، بئی فورمه، یانی پرۆسهی فورمبهخشینه به تهجرمبهیهکی بئی فورم. به وتیهکی دی چیرۆکنووس نهموونه خامکانی ژبانی هینده هونرمهاندانه و لیهاتوانه ریز دهکات که له میانهی یهکیتی نهو نهموونانهوه پهپوهندی نیوان هو و نهجامی بویه و رووداوهمکان به دیار دهکویت و کوئی رووداوهمکان شیویهکی هونریانه دهگریته خوئی)). (عارف، ٢٠٠٨: ١٠٧).

پلۆت رۆلی له به هونریبکردنی رووداودا هیه، به واتایهکی تر نهوهی رۆل له ریکخستن و گونجاندنی شیویه هونریی پیدانی رووداوهمکان دهبینیت، تهنیا پلۆته. کهواته بهها و گرنگی چیرۆک له پلۆتسازیبدایه، چونکه ((پلۆت زنجیرهی رووداو و بهسرهاتهکانی چیرۆک یان رۆمانه. واته نهخشهی رووداوهمکانه، بو نهوهیه خوینهرهمکان بهردهوام پاش همر کردار و رهفتاریک، به پهروشهوه بپرسن، کرداری داهاتوو چ دهبنیت؟)) (رابهر، ٢٠٢١: ٤٦-٤٧). چیرۆک له گل دهچیت، خودی گل ههنگری شیوه و نیگاریکی هونرسازی نییه، بهلام خهسلتهی به هونریی بوونی لهخویدا ههنگرتوه. نامادهگی شیوهبهخشینی تیدایه، کهواته پلۆت چینی رهگهزه پیکهینههمکانی همر دهقیکی نهدهبییه، به تابهتی ریکخستنی رووداوهمکان و پهپوهستکردنیان به کارمکتههمکانهوه.

یاخود لهبارهی چینهوه وتراوه که ((زاراوهی پلۆت بو رهگهزیک له رهگهزه بنهرهتییهکانی بونیادی چیرۆک چهسپاوه. زاراوهکه چهمکیک دهگهیهنیت بریتیه له نهخشه و هیلکاری نامادهکراوی نووسهر بو بونیادنانی چیرۆکیک لهسهر بنهمای نهو بیره گهلاله بووهی لایهتی. چیرۆکنووس بهر له دهستپیکردن به نووسینی دهقهکهی، کههرستهیهکی خاوی له شیویه بیریکی توپهلبوو و کهلهکه بوو لهبهر دهستدایه، دهشیت نهو کههرستهیه رووداویکی رۆژانه یان بابتهیکی واقعی یان وینایهکی نهندیشهکاری خوی بیت. نهو بیره بو به چیرۆک بوون پیوستی به بونیادنان هیه، بونیادهکesh نهو نهخشیهیه که چیرۆکنووس له ریکههی توخمه پیکهینههمکانی چیرۆکهوه دهیکشیت، خودی نهخشهکه دهبنیته بینایهک و چیرۆکهکه پیکههینیت. نهو نهخشیهیه له فهرهنگی زاراوهی نهدهبییدا به پلۆت دهناسریت و پلۆتیش به دۆخیکی ریکخراوی کار و رووداوهمکانی چیرۆک دهوتریت، که پهپوهستی هو و نهجامه)) (کهسنهزانی، ٢٠٢١: ١٥) واته پلۆتی چیرۆکیک نهو شیوازه ناوازه و خهپالییهیه که گیرانهوهکه دهگریتهوه، به ناساندنی رووداوه چاوهرواننهرکراو و سهرنجراکیشهکان سهرنجی خوینهر رادهکیشیت. نههمش دهتوانریت بهراورد بکریت به رۆلی موسیقا له شیعری گوراندیا، که چون میلودی و ریتم و تیکستهکان پیکهوه کاردهمکن بو دروستکردنی بهرههههکی هونریی هاوسهنگ و سهرنجراکیش. وهک چون موسیقا کاریگهری سۆزداریی شیعریک بهرز دهکاتهوه، پلۆتی چیرۆکیش خوینهر سهرقال دهکات بو نهوهی دواي رووداوهمکان بکهویت و چیرۆکی لئ وهربگریت و نهتوانیت دهست له خویندنهوهی چیرۆکهکه بهربدات تا تهواوکردنی.

له چیرۆکی (له خهوما) دا گریچن تا رادهیهک بههیزه، نووسهر پهپوهی له گریچنی تهقلیدی کردوه، نهوهش نهوهیه که بهشیوهی زنجیرهدار و بهپیی میژوو دیسپلینهکانی پابهنده به یهک لهدواي یهکی رووداوهمکان و بهدوايهکدهاتنی رووداوهمکان. بههوی گریچنی کهسیتی لهگهله کات و یهکگرنتی لهگهله رووداوهمکاندا، چرکهساتی رووداوهمکه به خهویک دهستپندهکات که کهسیک دهبینیت له خهونیدا ههزاره و دهپهویت کوچ بکات بو شاریکی تر بو پهیداکردنی بژیوی ژبانی و قوتی مال و مندالی، بهلام کوتایی چیرۆکهکه دیار نییه و له کوتاییدا نووسراوه ماویتی...!

وهکو چون له چیرۆکهکهدا دهگریتهوه که ((شهویک له خهوما گیرم خواردوه، ساحیب کولفهرت و مندال، بئی پول و بئی پاره، دهست سپی و بئی پاره ماومهوه، زور نهحوالیکی

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

٦- رهگهزی کات له چیرۆکی له خهوما دا تا رادهیهک ئالۆزه، چونکه دهستیکی نهم چیرۆکه خوی له خهونیکدا دهبینتهوه. دهتوانین بلنن تیهه لکیشانی چیرۆکه لهناو چیرۆکدا. کاتی رووداوهکه نهگهر فیزیکیانه سهیری بکهین دهبینن خهون له چهند چرکهیهک زیاتر تیناپهریت، بویه دهکریت بلنن کات سنوردار و بی نهکته.

مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٦ المجلد ١٦ / العدد ٣

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

لیستی سەرچاوهکان

(١) کتیب

أ- کوردیی

- نیسماعیل، سەباح: (٢٠٠٩)، چەمک و ئیستاتیقای شوین له ئەدەبدا، چاپی یەكەم، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوهی ئاراس، هەولێر.
- نەرسەتۆ: (٢٠٠٤)، هونەری شیعەر (شیعەرناسی)، وەرگێرانی: عەزیز گەردی، چاپی یەكەم، خانەهی چاپ و پەخشەیی رێنما، سلێمانی.
- بەرزنجی، عومەر مەرف: (١٩٧٨)، لێكۆڵینەوه و ببیلۆگرافیای چیرۆکی كوردیی ١٩٢٥-١٩٦٥، چاپخانەهی كۆری زانیاری كورد، بەغداد.
- بابان، جەمال: (٢٠١٠)، له خهوما، چاپی سێیەم، چاپخانەهی ئاراس، چاپخانەهی ئاراس، هەولێر.
- رابەر، مستەفا: (٢٠٢١)، ئەمسال تو رۆمانی خۆت دەنووسیت، چاپی یەكەم، تاران، هەولێر.
- رەشید، سابیر: (٢٠٠٧)، رۆمانی كوردی، بەشی یەكەم، چاپی یەكەم، چاپخانەهی دەزگای ئاراس، هەولێر.
- رەسوول، عیززەدین مستەفا: (١٩٧٠)، ئەدەبی فۆلكلۆری كوردی، چاپخانەهی دار الجاحظ، بەغداد.
- سەراج، عەبدوللا: (٢٠٠٧)، بەرهو ئاستانەهی رۆمان و گۆشەنیگاكان، دەزگای چاپ و پەخشەیی سەردەم، سلێمانی.
- سەباح، گۆران: (٢٠٢٣)، چۆن رۆمان دەنووسریت؟، چاپی دووهم، چاپخانە تاران، هەولێر.
- سألح، تانیا ئەسەد محەمەد: (٢٠١١)، بینای شوین له دوو نمونەهی رۆمانی كوردیدا (هیلانە، ئەژدیها)، چاپی یەكەم، چاپخانەهی كەمال، سلێمانی.
- عەبدوڵا، كانیاو بەكر: (٢٠٢١)، كۆتایی رووداو له كورتهچیرۆکی كوردیدا، چاپی یەكەم، بڵاوكرارهی كتیخانەهی خاك، كەلار.
- عارف، حەمە كەریم: (٢٠٢١)، دەروازمێك بۆ جیهانی چیرۆك و رۆمان، چاپی یەكەم، ناوەندی رۆشنبیری رەهەند، سلێمانی.
- عارف، حەسەین: (٢٠١١)، چیرۆکی هونەری كوردی (١٩٢٥-١٩٦٠) چاپی یەكەم، چاپخانەهی ئاراس، هەولێر.
- عبدوللا، ئیدریس: (٢٠١٤)، ئەدەبی میلی و فۆلكلۆر، بەرگی سێیەم، چاپخانەهی حاجی هاشم، هەولێر.
- عومەر، موحسین ئەحمەد: (٢٠١٢)، فەرھەنگی ئەدەبی، چاپخانەهی حەمدی، سلێمانی.
- كۆمەڵێك نووسەر: (٢٠١٣)، وەرگێرانی له ئینگلیزییەوه: سەنگەر زارای، چیرۆك و نامەهی راقەکردن، چاپی یەكەم، چاپخانەهی رۆژەهلات، هەولێر.
- كۆمەڵێك نووسەر: (٢٠٢٢)، چیرۆك چیه؟ ئەوهی پێویستە چیرۆكنووس بیزانیت، وەرگێرانی له ئینگلیزییەوه: محەمەد كەریم، چاپی یەكەم، چاپخانەهی سەردەم، سلێمانی.
- كۆمەڵێك نووسەر: (٢٠٢١)، كورتهچیرۆك و مەرجە هونەرییەکانی، وەرگێرانی له عەرەبیبیەوه: سەنگەر زارای، چاپی دووهم، دەزگای فام بۆ چاپ و بڵاوکردنەوه، هەولێر.
- مەستور، مستەفا: (٢٠١٤)، بنەماکانی كورته چیرۆك، وەرگێرانی: مەسعود خورشید، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوهی رۆژەهلات، هەولێر.

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

- محمد، ميران جهلال: (٢٠٠٩)، بنياتي رووداو له رۆمانی کوردیدا، چاپخانهی رهنج، سلیمانی.
- موفتی، پەری سەلح: (٢٠١٢)، گێرانەوه له چیرۆکهکانی ئەحمەد محەمەد ئیسماعیلدا، چاپخانهی حاجی هاشم، هەولێر.
- مستهفا، ریزان عوسمان: (٢٠١٠)، بنياتي جورهکانی رووداو له رۆمانی کوردی له باشوری کوردستان (١٩٩٠)، چاپی یهکەم، له بلاوکراوهکانی ئەکادیمیای کوردی، چاپخانهی سپیریز، دهۆک.
- محمد، محمد دلیر ئەمین: (٢٠٠٤)، رۆلی گوڤاری گهلۆیژ له گهشهسەندن و پینشخستنی ئەدهبی کوردیدا.
- مەنسور، ئەحلام: (١٩٩٩)، بنياتي هونەری له کورته چیرۆکی کوردیدا، چاپخانهی تیشک، سلیمانی.
- ب- عەرەبی**
- اسماعیل، عزالدین: (١٩٧٦)، الأدب و فنون، دار الفكر العربي، الطبعة السعادة، القاهرة.
- بحراوی، حسن: (١٩٩٠)، بنية الشكل الروای، الطبعة الأولى، الناشرالمركز الثقافی العربی، بیروت.
- عدد من المؤلفين: (٢٠١٥)، كتاب اللغة العربية للصف التاسع الأساسي، الجزء الأول، الطبعة الثالثة، مطبعة وزارة التربية.
- ٢) نامەى زانکۆی**
- امین، معتصم احمد حمد: (٢٠١٢)، بنياتي توخمهکانی گێرانەوه له چیرۆکهکانی (شیرزاد حەسەن)دا، نامەى ماستەر، زانکۆی کۆیە.
- ئەحمەد، محەمەد کەریم: (٢٠٢٢)، درکێکردنی وینەى میتافۆریی له کۆدی شیعرییدا، نامەى ماستەر، زانکۆی هەلهبجە.
- فەرەج، سنور قادر: (٢٠١٢)، تەکنیک له کۆمهله چیرۆکی ((گۆلی رهش))ی شیرزاد حەسەن دا، نامەى ماستەر، زانکۆی هەلهبجە.
- محەمەد، ئیبراهیم قادر: (١٩٩٧)، لیکۆلینەوهی کورته چیرۆکی کوردی له کوردستانی باشوردادا ١٩٧٠-١٩٨٠، نامەى دکتۆرا، زانکۆی سهلاحەدین، هەولێر.
- مستهفا، مستهفا سەلح: (٢٠٠٨)، پەخشان له زاری کرمانی دا "١٩٢٦-١٩٣٢"، نامەى ماستەر، کۆلیژی ئاداب، زانکۆی سهلاحەدین، هەولێر.
- محمد، هیمن جاسم: (٢٠١٥)، هونەری گێرانەوه له چیرۆکی فۆلکلۆری کوردیدا (چیرۆکی مندالان بهنموونه)، نامەى ماستەر، زانکۆی سهلاحەدین، هەولێر.

List of sources

1) Books

أ- Kurdish

- Ismail, Sabah: (2009), Concept and Aesthetics of Place in Literature, First Edition, Aras Publishing House, Erbil.
- Aristotle: (2004), Art of Poetry (Poetry), Translation: Aziz Gardi, First Edition, Renma Publishing House, Sulaimani.
- Barzanji, Omar Marf: (1978), Research and Bibliography of Kurdish Stories 1925-1965, Kurdish Information Center Printing House, Baghdad.

بنية فن السرد في قصة "له خهوما" لجميل صائب

- Baban, Jamal: (2010), La Khawma, Third Edition, Aras Printing House, Aras Printing House, Erbil.
- Raber, Mustafa: (2021), This Year You Write Your Novel, 1st Edition, Tehran, Erbil.
- Rashid, Sabir: (2007), Kurdish Novel, Part 1, First Edition, Aras Publishing House, Erbil.
- Rasoul, Ezzadin Mustafa: (1970), Kurdish Folklore Literature, Dar al-Jahz Printing House, Baghdad.
- Saraj, Abdullah: (2007), Towards the threshold of novels and perspectives, Sardam Publishing House, Sulaimani.
- Sabah, Goran: (2023), How to write a novel?, second edition, Tehran Printing House, Erbil.
- Salih, Tanya Asad Mohammed: (2011), Building Place in Two Examples of Kurdish Novel (Nest, Dragon), First Edition, Kamal Printing House, Sulaimani.
- Abdullah, Kaniaw Bakr: (2021), The End of Rudaw in Kurdish Short Stories, First Edition, Khak Library, Kalar.
- Arif, Hama Karim: (2021), Gateway to the World of Stories and Novels, First Edition, Rahand Cultural Center, Sulaimani.
- Arif, Hussein: (2011), Kurdish Artistic Story (1925-1960) First Edition, Aras Printing House, Erbil.
- Abdullah, Idris: (2014), National Literature and Folklore, Volume 3, Haji Hashim Printing House, Erbil.
- Omar, Mohsin Ahmad: (2012), Literary Dictionary, Hamdi Printing House, Sulaimani.
- Group of Writers: (2013), translated from English by Sangar Zrari, Story and Letter of Interpretation, First Edition, Rojhelat Printing House, Erbil.
- A group of writers: (2022), What is a story? What the Storyteller Needs to Know, translated from English by Mohammed Karim, first edition, Sardam Printing House, Sulaimani.
- Group of Writers: (2021), Short Stories and Artistic Conditions, translated from Arabic by Sangar Zrari, second edition, FAM Publishing House, Erbil.
- Mastur, Mustafa: (2014), Principles of Short Stories, translated by Massoud Khurshid, Rojhelat Publishing House, Erbil.
- Mohammed, Miran Jalal: (2009), Structure of Rudaw in Kurdish Novel, Ranj Printing House, Sulaimani.
- Mufti, Peri Salih: (2012), Narrative in the Stories of Ahmad Mohammed Ismail, Haji Hashim Printing House, Erbil.

- Mustafa, Rezan Osman: (2010), Structure of Types of Rudaw in Kurdish Novel in South Kurdistan (1990), First Edition, Kurdish Academy Publications, Spirez Printing House, Duhok.
- Mohammed, Mohammed Dilêr Amin: (2004), The role of Galawezh magazine in the development and development of Kurdish literature.
- Mansour, Ahlam: (1999), Artistic Structure in Kurdish Short Stories, Tişk Printing House, Sulaimani.

B. Arabic

- Ismail, Ezz al-Din: (1976), Literature and Art, Dar al-Fakr al-Arabi, al-Taba'a al-Saada, Cairo.
- Bahrawi, Hassan: (1990), Foundation of the Narrative Form, First Edition, National Arab Cultural Center, Beirut.
- Number of Authors: (2015), Book of Arabic Language for Basic Level, Part I, Third Edition, Ministry of Education Printing House.

2) University letter

- Amin, Motasem Ahmad Hamad: (2012), Structure of Narrative Elements in Sherzad Hassan's Stories, Master's Thesis, Koya University.
- Ahmad, Mohammed Karim: (2022), Understanding Metaphorical Images in Poetic Code, Master's Thesis, Halabja University.
- Faraj, Snur Qadir: (2012), Technique in Sherzad Hassan's collection of stories (Guli Rash), Master's thesis, Halabja University.
- Mohammed, Ibrahim Qadir: (1997), Research of Kurdish Short Stories in South Kurdistan 1970-1980, Doctoral Thesis, Salahaddin University, Erbil.
- Mustafa, Mustafa Salih: (2008), Broadcasting in Kermani Language "1926-1932", Master's Thesis, College of Arts, Salahaddin University, Erbil.
- Mohammed, Hemn Jassim: (2015), The Art of Narrative in Kurdish Folklore Stories (Children's Stories for Example), Master's Thesis, Salahaddin University, Erbil.

